

Кочнєва А. О., асистент,
Вигівська А. В., студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ

Класифікація в кримінальному законодавстві – це специфічний прийом юридичної техніки, що представляє собою розподіл закріплених правових положень за єдиним критерієм на певні категорії (групи, види), що володіє нормативно-правовим характером і має на меті однакове розуміння і застосування кримінально-правових інститутів і норм. Без правильної, обґрунтованої класифікації складно забезпечити соціальну цінність закону, іншого правового акту як елементу системи нормативного регулювання, об'єктивність і стійкість його існування, ефективність використання, тому ця тема стала особливо актуальною зараз.

Відповідно до ст. 12 КК України критерієм класифікації злочинів є ступінь їх тяжкості, який характеризує обсяг (кількість) суспільної небезпеки злочинів, що посягають на один і той самий об'єкт і заподіюють йому шкоду фізичну, майнову, організаційну, психологічну тощо. Роль формального класифікатора за таким критерієм виконують санкції статей Особливої частини КК України, а точніше – розмір санкцій у виді позбавлення волі, що обумовлює необхідність і значно підвищує актуальність їх наукового обґрунтування.

Залежно від ступеня тяжкості злочини поділяються на злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі. Злочином невеликої тяжкості є злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років або інше, більш м'яке покарання. Злочином середньої тяжкості є злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше п'яти років. Тяжким злочином є злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше десяти років. Особливо тяжким злочином є злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі.

Характер суспільної небезпеки – її якісна властивість (при цій класифікації злочинів) до уваги не береться. Водночас, він слугує критерієм рубрикації злочинів в Особливій частині КК України по розділах. Так само не має значення для класифікації злочинів форма вини: особливо тяжкими, тяжкими злочинами, злочинами середньої та невеликої тяжкості можуть бути як умисні, так і необережні злочини. Такий підхід законодавця можна пояснити тим, що злочини, передбачені окремими

статтями КК України, можуть бути вчинені як умисно, так і з необережності. Відповідно до п. 18 розділу II Прикінцевих та перехідних положень КК України 2001 р. при вирішенні питання про віднесення злочинів, передбачених КК України 1960 р., які були вчинені до набрання чинності КК України 2001 р., до злочинів невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжких або особливо тяжких слід керуватися ст. 12 КК України 2001 р., якщо це пом'якшує кримінальну відповідальність осіб, які вчинили злочини до набрання чинності цим КК України.

У практиці застосування законодавства України зазначена класифікація злочинів має також значення для вирішення питання про: 1) визначення виду кримінально-виконавчої установи, в якій особа має відбувати покарання; 2) провадження у кримінальних справах, зокрема, про: можливість закриття кримінального провадження у разі невстановлення особи, яка вчинила злочин; колегіальний чи одноосібний розгляд справи; підсудність справ; прийнятність відмови від захисника; порядок провадження дізнання та його строки; застосування застави і взяття під варту тощо; 3) застосування амністії; 4) визначення підстав застосування вогнепальної зброї працівниками міліції та інших правоохоронних органів; 5) здійснення оперативно-розшукової діяльності, зокрема: про право оперативних підрозділів негласно виявляти та фіксувати сліди злочину, документи та інші предмети, що можуть бути доказами його підготовки, провадити візуальне спостереження; продовження строку ведення оперативно-розшукової справи тощо; 6) порядок розміщення осіб, взятих під варту; 7) наявність підстав для встановлення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі; 8) дозвіл чи відмову у наданні допуску до державної таємниці; 9) прийняття до громадянства України, поновлення у громадянстві України і надання статусу біженця; 10) зняття з військового обліку тощо.

Ступінь тяжкості злочинів певним чином обумовлює також поділ складів злочинів на прості, привілейовані, кваліфіковані й особливо кваліфіковані. Норми ч. 3 і 4 ст. 12 КК України слід розуміти так, що злочином середньої тяжкості є злочин, верхня межа покарання у виді позбавлення волі за який перевищує два роки, але не перевищує п'яти років, а тяжким злочином – злочин, верхня межа покарання у виді позбавлення волі за який перевищує п'ять років, але не перевищує десяти років, незалежно від того, якою є нижня межа цього виду покарання.

Отже, із чинної редакції ст. 12 КК України випливає, що особливо тяжкими, тяжкими злочинами, злочинами середньої та невеликої тяжкості можуть бути як умисні, так і необережні злочини. Ми можемо сказати, що така ситуація суперечить принципу диференціації кримінальної відповідальності і відповідно індивідуалізації покарання. У зв'язку з цим в основу класифікації злочинів пропонується покласти основний критерій

(покарання у виді позбавлення волі на певний строк або довічне позбавлення волі) і додатковий критерій (форма вини).

Література

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

2. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – К.: «Видавничий Дім «Ін Юре», 2013. – 1196 с.

УДК 343.985:656.7.082 (043.2)

Кочнєва А. О., асистент,
Сучков І. О., студент,

Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ СЛІДЧИМ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З АВІАКАТАСТРОФАМИ

В останні роки в країні (як і в інших країнах колишнього СРСР) збільшилася кількість техногенних катастроф. Спеціальні урядові комісії з ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного характеру називають переважно тільки дві причини аварій: зношення техніки та людський фактор (зокрема, розвал промисловості, різке зменшення фінансових можливостей підприємств призвели до фактичного закриття фінансування програм, спрямованих на заміну старої техніки та на забезпечення належних умов праці, підтримання техніки безпеки на виробництві) [3, с. 547].

Складність для слідчого полягає саме в тому, щоб визначити, що стало причиною авіакатастрофи: умисна дія особи або групи осіб, або інцидент, який пов'язаний з використанням повітряних суден із відхиленням від нормального функціонування хоч би одного з елементів авіаційно-транспортної системи.

Рішення щодо наявності складу злочину у авіакатастрофі слідчий приймає після опрацювання, перевірки та встановлення криміналістично-значущих даних, які ґрунтуються на матеріалах, зроблених підкомісіями: льотної, адміністративної та інженерно-технічної.

Актуальними проблемами застосування криміналістичної тактики як в розслідуванні авіакатастроф, так і всіх злочинів взагалі полягає в двох чинниках: в об'єктивному чиннику; в суб'єктивному чиннику.

Суть об'єктивного чинника полягає у недостатньому забезпеченні